

TÜRKİYE VE DÜNYANIN 2018 YILI

Giriş

Dünyamız ve bölgemiz son derece karmaşık jeopolitik gelişmelerin yaşandığı bir sürece girmiştir. 1970'lerin lider ve hegemon ülkesi ABD hem küresel ölçekte, hem Ortadoğu'da, hem de Avrupa ve Karadeniz'de son derece tutarsız stratejiler sergilemektedir. ABD'nin küresel ve bölgesel ölçekte etki alanını kaybetmekte olduğu söylenebilir. Bu noktada sadece yüksek silah teknolojisine sahip bir askeri gücün, doğru siyasi ve askeri stratejilerle kullanılamaması durumunda o ülkeye zarar vereceği veya vermekte olduğu ABD özel örneğinde görülmektedir.

2017 sona ererken Ortadoğu'daki yerel, bölgesel ve küresel güç mücadelesi hâlâ devam etmektedir. İstikrar ve barış hâlâ çok uzaktır. Bölgedeki fosil enerji kaynaklarının Avrupa ve Uzakdoğu'ya ulaştırılması projeleri hâlâ güncelliğini korumaktadır. IŞİD sonrası Ortadoğu'da nasıl bir düzen kurulacağı hâlâ belirsizdir. Irak ve Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması söylemleri uygulama kabiliyeti çok zor olan siyasi mesajlardan öteye gidememektedir.

2018'i Bekleyen Jeopolitik Etkenler

- Rusya ve ABD'nin küresel rekabetine ilave olarak İran ve İsrail çekişmesi, Katar ve Suudi bloku krizi, İran ve Suudi krizi Ortadoğu'nun geleceğini etkileyecektir. Bu kriz ve çekişmenin giderilememesi halinde 2018'de daha yaygın, doğrudan veya dolaylı askeri çatışmalar yaşanabilir.
- Kudüs'ün başkent olması sorunu 2018 yılını etkileyecek yeni siyasi ve askeri krizleri tetikleyebilecektir. Kudüs, kimsenin başkenti olamayacak kadar değerli tarihi ve dini mirasa sahiptir. Kudüs, hem sur içindeki hem de çevresindeki El Halil, Beytullahim, Ramallah, Eriha ve diğer yerleşim yerleri ile birlikte bütün dinlere ait yapı, obje, mezar, ziyaret yeri, kilise, camii ve türbeler gibi ortak muhafaza ve ziyaret edilmesi gereken çok sayıda kutsal mekânı içinde barındırmaktadır. Bunları hem birbirinden ayırmak hem de İsrail'in kontrolüne vermek başta Hristiyan dünyasının asla kabul edemeyeceği bir husustur. El Halil'deki İsrail tarafından bölünmüş Hazreti İbrahim Camisinde yapılanlar ne kadar kötü bir örnektir. Sadece Kudüs'e özel bir statü vermek yetmez. Hayfa'daki Bahai Bahçeleri de dâhil olmak üzere tüm Kudüs ve çevresindeki kutsal yerleri de içine alan bölgeye özel siyasi statü verilerek BM tarafından dünya inanç merkezi olarak kabul edilmelidir. Bölgenin yönetimi üç semavi dinin temsilcilerinden oluşan bir kurul tarafından sağlanmalıdır. Her inanç grubu kendi miraslarını birbiri ile paylaşacak şekilde korumalı ve yönetmelidir. Herkes birbirine ait kutsal mekânları serbestçe ziyaret edebilmelidir. Bu husus Vatikan'ın, daha geniş alanlı bir uygulaması olarak düşünülmelidir. Bu yönetim şekli İsrail'in ve ileride kurulacak bağımsız Filistin devletinin siyasi ve idari yapısını etkilemeyecektir. Sadece kültürel varlıkların yönetimini sağlayacaktır.

- ABD Rusya rekabeti Suriye topraklarında fiili olarak devam edecektir. Bu iki ülke Suriye sorununun çözümünde anlaşamazlarsa, ABD, Suriye Kürtleri ve İsrail'i kullanarak Rusya'yı siyasi ve askeri yönden baskı altına almaya çalışacaktır.
- İsrail gazının Güney Kıbrıs, Yunanistan üzerinden boru hattı ile Avrupa'ya ulaştırılması projesi imzalanmıştır. ¹ Proje uygulamaya başlanırsa bunun anlamı, Doğu Akdeniz enerji denkleminde Türkiye'nin çıkartılması demektir. Bu bağlamda Türkiye, KKTC üzerinden Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) anlaşması olmamasını ileri sürerek projeye siyasi olarak karşı çıkabilir ve uygulamayı askeri önlemlerle gerektiğinde durdurmaya çalışabilir. Bu bağlamda Türkiye, vakit geçirmeksizin bu anlaşmaya hem imzacı devletler hem de BM nezdinde itiraz kaydını yapmalıdır. Bu proje 2018 için potansiyel bir kriz olgusu taşımaktadır.
- İran füzeleri Yemen'de destek verdiği Hussiler vasıtasıyla Suudi sarayına kadar ulaşmaktadır. Bunu önlemek için Suudilerin bir şekilde Yemen'de kontrolü sağlaması gerekmektedir. Son dört yıldan beri devam eden çatışma göstermiştir ki, Suudilerin böyle bir gücü yoktur. ABD'nin askeri olarak duruma müdahale etmesi veya Suudilerin İran'la anlaşması dışında bir seçenek bulunmamaktadır. ABD'nin İç Savaş statüsündeki Yemen'e doğrudan müdahale edebilmesi için BM veya NATO kararına ihtiyaç vardır. Bunu sağlamanın tek yolu Rusya ve Çin ile anlaşmasıdır. Bu durumda Yemen'de kalıcı bir siyasi istikrar sağlanabilir. Ancak gerek Suudilerin gerekse ABD'nin ulusal çıkarlarına uygun bir durum ortaya çıkması zor olacaktır. ABD İsrail'le birlikte İran'a vurucu darbe veya kısmi hedefli bir askeri harekât yapabilir mi? Suudilere füze saldırılarının yoğunlaşması halinde, böyle bir askeri müdahaleyi, BM Sözleşmesinin 51. Maddesindeki kendini koruma hakkına dayanarak yapabilir. Son zamanlarda Afganistan'a yapılan yeni askeri takviyelerin doğudan İran'a bir askeri harekât için kullanılabileceği şeklinde değerlendirmeler de yapılmaktadır.²
- Mezhepsel farklılıklar üzerinden devam eden tarihi Suudi – İran çekişmesi veya düşmanlığı Ortadoğu'da en etkin jeopolitik faktör olma durumunu korumaktadır. İki ülkenin sınırı olmaması bu rekabette doğrudan güç kullanımını engellemektedir. Bu durumda her iki ülke, dolaylı stratejiler kullanmak zorundadır. İran, Suriye'deki askeri gücü, Lübnan'daki Hizbullah ve Yemen'deki Hussiler üzerinden bölgedeki nüfuz alanını korumaya çalışmaktadır. Suudiler de başta ABD, İsrail ve Katar dışındaki Arap ülkeleri vasıtasıyla İran'a karşı koymaya çalışmaktadır. ABD'nin uzun vadeli planı İran'daki rejimi içerden yıkarak daha işbirlikçi bir yönetim ile değiştirmektir.

¹ Andrew Rettman, EU states and Israel sign gas pipeline deal, 6 December 2017
<https://euobserver.com/energy/140183>

² Brandon Turbeville, Could U.S Deployment of Troops to Afganistan Really Be Strategy to Attack Iran? Foreign Policy
lan Military October 25, 2017

- İsrail, bölgenin en kilit ülkesi olma konumunu korumaktadır. Adeta iyi ve kötü yüzlü bir para gibidir. İyi yönünü göstermesi halinde bölge süratle barış ortamına geçebilir. Bu durum İsrail'e hem ekonomik hem siyasi hem de uluslararası saygınlık yönüyle hayâl edilemeyecek fayda ve avantajlar sağlayabilir. Örneğin, dünyadaki Yahudi nüfusunu çekerek nüfus azlığı sorununu çözebilir. Askeri harcamalarını azaltarak refahı yükseltebilir. Bölgesel ekonomik projelerde başı çekebilir. Şimdi kötü yüzünü kullandığını söyleyebiliriz. Radikal Yahudiler yerine daha ılımlı Yahudilerin yönetime geçmesini temenni etmekten başka yapılacak bir şey yok. Şu andaki yönetim izlediği politikalar ve içerde uyguladığı radikal idari önlemlerle faşist bile sayılabilir. İsrail ABD'nin yardımıyla bölgedeki Arap monarşilerinin kendisine karşı birleşmesini önlemede çok başarılıdır. Eğer bir gün bunun tersi gerçekleşirse şu anda elinde tuttuğu topraklarda tutunması zora girebilir. Bu nedenle bugünden daha barışçı bir politika izlemelidir.
- Kıbrıs, artık uluslararası sorun olmaktan çıkmıştır. Dünya, Yunanistan'ın tahrik ettiği ve destek verdiği Rumların çözümden yana olmadıklarını anlamış olsa gerek. Bu bağlamda Türkiye için 2018 yılı KKTC'nin bağımsızlığının tanınması için bir atılım yılı olmalıdır. KKTC, Türkiye'nin güvenliği, doğu Akdeniz'deki siyasi ve askeri varlığı için vazgeçilmezdir. Türkiye, KKTC olmadan doğu Akdeniz jeopolitiğinden izole edilmiş sayılır.
- ABD AB ilişkileri NATO çerçevesindeki güvenlik boyutundan çıkmış ekonomik ve siyasi çekişmeye dönüşmüştür. İngiltere gibi askeri yönden çok güçlü bir ülkenin AB'den ayrılması AB için jeostratejik bir boşluk yaratacaktır. Bu boşluğu doldurmak üzere AB yeni bir ortak askeri yapılanmaya yönelmiştir. Bu durum ABD vesayeti altında yıllardır devam eden askeri vesayetin sona erdirilmesi açısından Avrupa'ya yeni bir uzak görüşlülük kazandıracaktır. Bu gücün gelişmesine paralel olarak bölge güç dengelerini de değiştirebilecektir.
- Rusya ABD'nin yeni açıklanan strateji belgesinde baş düşman olmayı sürdürmektedir. Ayrıca 2014 Ukrayna krizinden bu yana ambargo altındadır. Rusya 2018 yılında ABD ile yeni krizlere girme olasılığına karşı altın stoklarını üç katına çıkarmıştır. 600 tonluk stok 1800 tona çıkmıştır. Amaç, dolara bağlı petrol satışları ile dolara bağlı ödeme sistemi üzerindeki ABD hegemonyasını kırmaktır.³ 2018 yılında ABD, Ukrayna krizini yeniden gündeme getirerek Rusya'nın Ortadoğu'da yeni tesis ettiği güven ve saygınlığını kırmayı deneyebilir.

Türkiye'nin 2018 Yılı

- Ülkemiz iç ve dış terör yanında ekonomik sorunlarla başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda iç siyasi dayanışmaya ve ortak akılla hareket etmeye ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

³ Jay Symopoulos, Russia Triples Gold Reserves in Preparation for Full-Scale Economic War with the United States October 21 2017

- KKTC için 2018 yılı tanınma atağı yılı olmalıdır. Türkiye bu konuda yeni stratejileri uygulamaya koymalıdır.
- Rusya ile ilişkiler ortak çıkar ve güven temelinde, ancak dengeli bir siyasi yaklaşım içinde sürdürülmelidir. Rusya'nın İran, İsrail, Yunanistan ve Güney Kıbrıs ile olan yakın ve olumlu tarihi ilişkileri, güncel politikada dikkate alınmalıdır. Ayrıca Rusya'nın Kürt politikasının halen Türkiye ile aynı paralelde olmadığı unutulmamalıdır.
- Türkiye, tüm siyasi ilişkilerini ve stratejilerini öncelikle ulusal çıkar bağlamında planlamalı, uluslararası alanlarda ise ortak bir platformda yürütmelidir.
- ABD ve İsrail ilişkileri sözel sertlikten arındırılarak, diplomatik seviyedeki etkin girişimlerle normalleştirilmeye çalışılmalıdır. Özellikle İsrail gazının Türkiye üzerinden pazarlanması, bu bağlamda yakınlaştırıcı ve yumuşatıcı bir rol oynayabilir. İsrail'in gerek Kudüs'te gerekse Gazze'de sürdürdüğü insanlık dışı uygulamaları yeni değildir. Mavi Marmara'da uluslararası hukuka aykırı olarak cinayet işlenmiştir. Türkiye'nin insani ve hukuk konularında liderlik etmesi elbetteki takdire şayandır. Ancak uluslararası toplumun bunun ne kadar içinde olabildiği de o kadar önemlidir.
- Türkiye, Suriye'deki askeri varlığını kalıcı ve sürdürülebilir bir ortam yaratılincaya kadar devam ettirmelidir.
- Türkiye - Barzani ilişkileri yeniden iyileştirilmeye çalışılmalıdır. En iyi düşman veya rakip kontrol altında tutulabilir. Barzani bölgesi Irak'ın bir parçası olmakla beraber özerkliğin sağladığı olanaklardan Türkiye azami derecede istifade etmelidir.
- Türkiye için 2018'in sloganı Yurtta Sulh Dünyada Sulh olmalıdır.

Dr. Nejat Tarakçı
Jeopolitikçi ve Stratejist

Aralık 2017